

Nicola CIOLA – Antonio SABETTA – Pierluigi SGUAZZARDO (edd.), *Il Concilio Lateranense IV a 800 anni dalla sua celebrazione. Una rilettura teologica*, Lateran University Press, Roma 2016, 422 s.

Na konci roku 2015 zorganizovala Teologická fakulta Papežské Lateránské univerzity v Římě symposium k 800. výročí Čtvrtého lateránského koncilu. Toto církevní shromáždění z roku 1215, jemuž předsedal v bazilice sv. Jana v Lateráně agilní a v mnohém problematický papež-právník Innocenc III., představovalo jeden z teologických a církevně-politických vrcholů dějin středověkého křesťanského Západu. Připomeňme jen, že zde bylo aprobováno například dogma o tzv. transsubstanciaci při vysluhování Večeře Páně, iniciováno bylo další pronásledování tzv. heretiků čili křesťanských nonkonformistů, koncil se též vyjadřoval k postavení židovské komunity a vyhlásil novou křuciátu proti islámu. Do českých dějin se zapsalo obzvláště významnou událostí, když v průběhu koncilu udělil papež Innocenc III. biskupské svěcení Ondřejovi, designovanému biskupu pražskému. Symposium se ovšem věnovalo především teologickému kontextu Čtvrtého lateránského koncilu a jeho vlivu na další teologický vývoj západního křesťanstva, respektive nové interpretaci lateránských teologických postulátů.

Výsledkem je tato objemná kolektivní monografie, jejímiž editory jsou Nicola Ciola, profesor christologie a děkan Teologické fakulty Papežské Lateránské univerzity, a jeho fakultní kolegové Antonio Sabetta, docent fundamentální teologie, a Pierluigi Sguazzardo, docent christologie. Publikace je pečlivě strukturována do tří základních oddílů, přičemž ten první („Antecedenti i contesto del Lateranense IV, s. 25–95) se zaměřuje na zdroje a podněty vedoucí k promyšlené papežské reformě. Garantem této části byla Giulia Barone, profesorka na římské Università La Sapienza, významná italská medievalistka. Její úvodní studie „Innocenzo III. Teologo e riformatore“ (s. 26–40) reflektuje osobnost papeže Innocence III. v kontextu reformních proudů kolem roku 1200, navazující studie pak analyzují tehdejší situaci teologické hermeneutiky, biblické teologie a dogmatiky. Druhý oddíl („Rilevanza speculativa dei principali temi del Lateranense IV, s. 119–233) se zabývá hlavními teologickými tématy koncilu, zejména problematikou eucharistie (Večeře Páně) či vztahem papeže k biskupům a vlivem některých dekretů na středověkou eklesiologii. Autorem úvodní studie je Giuseppe Lorzio, profesor fundamentální teologie z Papežské Lateránské univerzity, („La professione di fede (Firmiter credimus)“, s. 119–152), v níž rozebírá první koncilní kánon jakožto výklad katolické víry, a to včetně závazného pojetí transsubstanační interpretace Večeře Páně. Poslední, třetí oddíl této čtenářsky a odborně náročné knihy („Lettura teologica di alcuni significativi eventi e provvedimenti riformatori del Lateranense IV“, s. 237–416) se koncentruje na teologickou reflexi konkrétních koncilních opatření a reformních kroků. Mimo jiné zde nalezneme též velmi komplexní a inovativní shrnutí problematiky tzv. mendikantských řádů (dominikánů, minoritů, karmelitánů a augustiniánů), jejichž aprobace ze strany koncilu je interpretována jako součást církevně-politické reformní strategie tehdejšího papeže – autorem této studie („Gli Ordini mendicanti. Riforme e innovazioni nella vita religiosa al tempo di Innocenzo III“, s. 347–373) je Alvaro Cacciotti, profesor spirituální teologie na Papežské univerzitě Antonianum v Římě. V tomto oddíle však nezůstaly stranou ani otázky liturgické a svátostné, církevní disciplína a s ní související praxe pokání, stejně jako problematika křesťanského nonkonformismu, a to včetně „politické teologie“ křuciáty a fungování inkvizice. Celou kolektivní monografii pak uzavírá programatický text Lubomíra Žáka, slovenského kněze a teologa s dobrými kontakty na české teology a historiky církevních či intelektuálních dějin. Ve studii tohoto

profesora historické teologie na Teologické fakultě Papežské Lateránské univerzity, nazvané „Il Lateranense IV. Bilanci e prospettive“ (s. 401–416), najdeme řadu metodologických, hermeneutických a zejména teologických podnětů, odkazujících k tomu, jak zkoumat teologický kontext církevních koncilů středověku.

Náš příspěvek není vlastně recenzí, nýbrž spíše anotací, v níž bychom rádi upozornili na skutečnost, že medievalisté mají nyní k dispozici zevrubné informační kompendium (nejen) k teologickému kontextu Čtvrtého lateránského koncilu, obsahující takřka dvacet speciálních studií autorů z různých italských (převážně římských) univerzit, jejichž vliv bude ovšem poněkud omezen pouze na badatele vládnoucí alespoň trochu italským jazykem.

Petr Hlaváček

Marie FRITZOVÁ, *Život za zdi. Sociální identita řeckokatolické komunity v Bajt Sáhúr, Plzeň 2017.*

Kniha „Život za zdi“ je původní etnografií řeckokatolické komunity v Bajt Sáhúr. Kniha je rozpracovanou verzí disertační práce, kterou autorka obhájila na Katedře antropologie. I přes autorčiny neopominutelné přesahy do jiných disciplín je práce především antropologická (formou, zvolenými metodami, způsobem práce s daty atd.). Přestože právě zde použitá etnografická metoda a dlouhodobý pobyt v terénu je jakýmsi markerem oddělujícím disciplínu kulturní a sociální antropologie od sociologie a jiných příbuzných disciplín, sledujeme-li, co se publikuje v posledních letech, tato kniha v antropologickém tisku působí jako jeden z posledních dinosaurů. Stojí na velkých, silných nohách, to znamená, že má silný základ v ohromném množství hutných dat, založených na zúčastněném pozorování – tak odlišných od dat získávaných jiným způsobem. Dále vyniká tato práce svým objemem a je s ní obtížná manipulace, respektive nehodí se svou hloubkou k jednoduché komparaci a nelze na ní vystavit rozsáhlé disputaci citačních bratrstev, protože opět díky její hloubce chybí partner do diskuze, který by měl obdobnou zkušenost a obeznámenost s problematikou jako autorka. A za třetí kniha působí ve svém oboru (oboru, který si na dlouhodobém terénním výzkumu a zúčastněném pozorování skutečně zakládá - srov. Nešpor – Jakoubek 2004) jako blesk z čistého nebe.

Tématem autorčina výzkumu byla proměnlivá a situační identifikace palestinských křesťanů v kontextu soudobého vývoje. Zasazuje zkoumanou populaci do kontextu socioekonomických a politických vztahů Palestiny a Izraele, do kulturních vzorců tradiční a moderní společnosti, rysů vycházejících z arabské kultury a celkem složitých konfesionálních vztahů ve zkoumané oblasti. Tento přístup, viditelně inspirovaný Cliffordem Geertzem, se snaží zachytit proměny, kterými zkoumané společenství prochází. To, co je pro danou kulturu skutečně důležité, podle Geertze nezachytíme tím, že se zaměříme na statický popis kultury zastavený v čase, ale právě pokud se pokusíme pochopit kulturní reakce na vlivy okolí, a nutně v čase. Autorčin návratový výzkum zahrnuje období let 2009–2012. Vzhledem k tomu, že kontakt se zkoumaným terénem v praxi nikdy nekončí, zprostředkovaně čerpá i z korespondence z posledních let, kdy už v terénu fyzicky nebyla přítomna (zcela běžný důsledek terénního výzkumu).

Kniha se snaží detailně analyzovat situace, v nichž vyvstávají otázky jako: V jakých situacích převládá etno-národní identifikace nad konfesionální? Kdy je důležitější být